

jeništa pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko primorje za obdobje 1945-1947 in nato oddelka za kulturo in prosveto pri Istrskem okrožnem ljudskem odboru odlična osnova za pripravo širše monografije o slovenskem šolstvu na Primorskem, ki jo ta dejavnost vsekakor zasluži.

Metka Gombač

BUZETSKI ZBORNİK. 24. knjiga "Josip Turčinovič"
d.o.o. Pazin; Katedra Čakavskog sabora Buzet, Narodno sveučilište "A. Vivoda" Buzet. Buzet 1997, 326 strani.

Sredinom 1998. g. mogli bismo reći, redovito, izašao je Buzetski zbornik, knjiga 24.

Već petu godinu Bužeština svoj praznik održava na Subotinu, dane kasnog ljeta, vrijeme kada su još pred 150 godina u Buzetu organizirani sajmovi, smotre gospodarskog uspjeha. Na Subotini 1997. godine, o novostima i problemima grada na sjednici Gradskog vijeća u prigodnom je referatu govorio gradonačelnik Boris Sirotić, a njegov referat pod naslovom Subotina '97., prvi je tekst u knjizi.

Dr. Đurđica Cvitanović napisala je prilog: Dr. Radmila Matejčić - znanstveni rad na području Istre s posebnim osvrtom na Bužeštinu. Ovo je sjećanje na znanstvenicu koja je svojim radom pridonijela popularizaciji istarske kulture i umjetnosti. Radmila Matejčić je rođena 1912. g. u Bañja Luci gdje je završila gimnaziju, a na Filozofskom fakultetu u Zagrebu studirala je povijest umjetnosti i kulturu s klasičnom arheologijom. Neko vrijeme bila je profesor na Ženskoj gimnaziji u Zagrebu, a poslije udaje odlazi u Rijeku i tu radi kao knjižničarka u Naučnoj biblioteci, a poslije kao kustos arheologije i v. d. ravnateljica Narodnog muzeja. Magistrirala je 1966. g. na temi Sakralni spomenici baroka u Rijeci, a doktorirala 1977. g. na temi "Barok u Istri, Rijeci i Hrvatskom primorju". Bila je član brojnih stručnih društava: 20 godina bila je član uredništva "Dometi", redakcije "Vinodolski zbornik" i preko 25 godina bila je likovni kritičar "Novog lista". Njezina knjiga "Kako čitati grad, Rijeka jučer i danas" doživjela je nekoliko izdanja i kao katekizam za svakodnevnu uporabu ušla je u domove Riječana. Do sada neobjavljena studija dr. Radmile Matejčić Granične utvrde i gradovi u Sjevernoj Istri, opširan je prilog koji obuhvaća povijest i razvoj umjetnosti Bužeštine od prve pojave čovjeka u Istri do kulturnog i umjetničkog bogatstva do kraja 18. stoljeća.

Jedno poglavlje "Buzetskog zbornika" odnosi se na Vrhuvštinu.

Gradevinski razvoj Vrha obrađuje Katarina Horvat-Levaj. Počeci prostorne organizacije Vrha kao malog castellata sežu u srednjovjekovno razdoblje kada se naselje nalazi u okviru feudalnog posjeda sa sjedištem u

24

BUZETSKI ZBORNİK

obližnjem kaštelu Sovinjaka. Prvo spominjanje Vrha nalazimo u Istarskom razvodu (1275-1344), u kojem se govori o razgraničenju seoskih i gradskih općina. U tom dokumentu govori se o ponovnom razgraničenju posjeda između Sovinjaka s Vrhom i Buzeta, a predočena je isprava o razgraničenju ovih mjesta iz 1195. g. znači u 12. stoljeću. Iz srednjovjekovnog i renesansnog razdoblja XIII. do XV. st. ostala su graditeljska svjedočanstva o pregrađivanju i povećanju župne crkve Uznesenja Marijina i stara kustodia u ovoj crkvi, rad majstora Benka iz Sočerge, i glagoljski natpis s godinom 1463. iz kapele Sv. Antuna Opata srušene i ponovo podignute krajem XIX. stoljeća. Iz srednjovjekovnog doba datira i prostorna koncepcija samoga mjesta.

Koristeći se arhivskim gradivom o Vrh u Povijesnom arhivu Pazin i Župnom uredu u Vrh, mr. Jakov Jelincić u svom prilogu navodi kako je župa u ovom mjestu vrlo stara, a spominje se 1231. godina.

Nataša Draščić, prof. istraživala je govor Vrha i prikazala fonetska i morfološka obilježja vrhuvskog govora.

U potrazi za tradicijskim odjevanjem u Vrh, prilog je dr. Jelke Radauš Ribarić, koja već 50 godina istražuje odjevanje Istranki. Njezine zabilješke o ženskoj odjeći u Vrh 1955. g. nastale su samo na osnovi prisjećanja dvoje staraca, međutim, autorica je u muzeju austrijske narodne umjetnosti u Beču našla jedan komplet na-

rodne nošnje "iz Motovuna", a za vjerovati je da se ta nošnja odnosila na motovunsku okolicu. Boravci u bečkom muzeju (Osterreichische Volkskundemuseum) 1952. g., Jelka Radauš Ribarić izradila je potanki opis te nošnje pa se u dijelovima ovoga prikaza osvrće na neke predmete sačuvanoga kompleta. Vodeći čitatelja od sredine ovoga stoljeća u prošlost, etnologinja dovodi do ženskih nošnji istarskih srednjovjekovnih fresaka i govori o vrijednostima uronjenih u prošlost, a Vrhuvština se može ponositi da čuva tako značajan dokument iz istarske tradicijske baštine.

Dr. Tomo Vinšćak autor je priloga Butiljke u Vrh.

Zbog svog gospodarskog položaja, klime i sastava tla, Vrhuvština je poznata po uzgoju vinove loze, proizvodnji kvalitetnog vina među kojima je i domaći pjenušac. Gotovo svaka vinogradarska obitelj priprema pjenušac, odnosno u domaćem govoru butilje (butigliè), isključivo za domaću upotrebu, posebno za blagdane i dolazak dragih gostiju. Više se proizvodi bijeli pjenušac iz istarske malvazije, a manje crni od terana. Osim prirodnih uvjeta, potrebno je znati i tajno umjeće i postupak za proizvodnju. Opisujući proizvodnju pjenušca, pisac izdvaja dvije obitelji Grbac i bilježi njihove opise za dobivanje butilja. Za sada butilje proizvode entuzijasti bez neke novčane dobiti, a istarski pjenušac mogao bi spadati u turističku ponudu središnjeg dijela Istre. Umijeće pravljenja pjenušca u Vrh u spada u tradicijsku kulturnu baštinu ovoga dijela Istre, a dr. Vinšćak kaže da je žalosno da se o ovoj tradicijskoj pučkoj proizvodnji pjenušca u Vrh zna više u Italiji, Austriji ili Njemačkoj nego u kontinentalnoj Hrvatskoj.

O biski, poznatom i popularnom žestokom piću, piše mr. Lidija Zrnčić.

Piće se priprema od lišća imele natopljene u rakiju, međutim postupaka za pripremanje biske ima mnogo, ali se recepti taje, a prvi koji je bisku pravio bio je na daleko poznat travar, humski župnik Jože Vidan (Trst, Općine 30. V. 1904 - Pazin, 11. 1. 1983). Autorica je opisala imelu spominjući da je primjena imele u medicini vrlo stara. Raste obično na stablu bjelogorice pri vrhu grane. U stručnoj literaturi navodi se da imela liječi mnoge bolesti, od padavice, raznih unutarnjih krvarenja, povišenog krvnog tlaka, vrtoglavice i još niz drugih bolesti. Za neke se bolesti preporuča pripremanje čaja od ove biljke. Danas u alternativnoj medicini imela zauzima visoko mjesto. Od pamtljivjeka ova je biljka bila predmet praznovjermog obožavanja u Evropi. Navodi se gledanje na imelu u Galiji, gdje druidi, kako su se nazivali vračevi, nisu smatrali ništa svetim kao imelu i drvo na kojem je rasla, ali samo ako je to drvo hrast. Staro latinsko mišljenje da imela gasi vatru dijele i švedski seljaci koji su vješali kitice hrastove imele o tavanice svojih soba kao zaštitu od zla uopće, a požara posebno. Vjerovalo se da je imela i provodnica munje, a najdragocjenije od svih svojstava je to što ona pruža sigurnu zaštitu od svih vračbina.

Istarski sabor i Buzeština tema je u kojoj Mirjana Ramić, dipl. iur. prikazuje prilike u Istri od 1861. do 1918. g. Istra je u to vrijeme ekonomski zaostala, socijalno i politički ovisna i nerazvijene nacionalne svijesti. Hrvatsko pučanstvo u Istri pokoravalo se je s jedne strane austrijskoj vlasti koja je preuzela čitavo područje Istre 1813. g., a s druge strane unitarističkim tendencijama talijanskog nacionalnog pokreta. Upravo je to saznanje o stoljetno potlačenom položaju istarskog težača rezultiralo začetku i formiranju nacionalne svijesti, a o čemu su najviše doprinijeli svećenici svojim povijesno-kulturnim radom. Nastojanja svećenstva na razvijanju nacionalne svijesti bila su otežana zbog nedostatka hrvatske građanske inteligencije i visokog postotka nepismenosti pučanstva Istre. "Veljačkim patentom" od 26. veljače 1861. g. čitava je monarhija dobila jedan centralni parlament, odnosno carevinsko vijeće, a autonomne pokrajine imale su svoje parlamente i izvršne odbore za upravljanje poslovima koja su im bila dodijeljena. Razlozi sporog i mukotrpnog razvijanja narodne svijesti za hrvatsko pučanstvo bio je sastav članova Istarskog sabora.

O radu Mjesne općine Buzet (1887-1918) sačuvane su dvije knjige zapisnika, jedna o radu općinskog zastupstva do 1911. g., a druga od 1912. do 1916. g. O ovom drugom razdoblju prilog je pripremio Božo Jakovljević. Isti je pisac napisao i članak Stari Jaskovski obrti, a u povodu 25. obljetnice djelovanja Udruženja obrtnika Buzet pišu Igor Božić i Klaudio Marinac.

Mr. Zdenko Balog obraduje "Neke aspekte arhitekture u srednjoj Istri", a Dražen Vlahov daje prikaz jedne glagoljske isprave u Humu.

Pjevanje i sviranje u Kotlima, pod naslovom pjesme "Ki će moju travu kositi", obradio je Emil Zonta. Stanovnici ovoga danas napuštenoga sela zaslužili su svoje mjesto u kulturi Istre.

Dr. Tanja Perić Polonijo piše "O rukopisnoj zbirci usmenih pjesama s Buzeštine" Olinka Delorka koji je 1960. g. objavio zbirku Antologija usmenih pjesama: Istarske narodne pjesme. Knjiga ima 144 pjesme prikupljene od 1952. do 1957. g. Delorko potvrđuje da je usmeno pjesništvo na tlu Istre još uvijek bilo živo, često u promjenjenom obliku. Pretežno je riječ o lirskim pjesmama, baladama i romansama. Većinu čine ljubavne pjesme, a u manjem se broju javljaju običajne, posebno svadbene. Delorkova rukopisna zbirka sadrži 88 zapisanih pjesama koje su pripremljene za ovaj zbornik.

Kapelice buzetske kotline popisao je i slikao danas pokojni dugogodišnji suradnik "Buzetskog zbornika" Vladimir Finderle, a nedovršeni rukopis i slike za tisak pripremio je sin autora Ante Finderle.

O prezimenima i nadimcima u Sv. Martinu prije pola stoljeća piše Ivan Draščić - Belimate. U ovom najvećem selu Buzeštine, gotovo da nije bilo čovjeka koji nije imao nadimak, a nastale primjene u pola stoljeća po-

kazuju da su nadimci brojem prepolovljeni i da su neki nestali i zaboravljeni.

U literalnim prilogama tiskana su dva prozna rada Fedora Putinje i Ive Belenovića, a pjesme za ovaj zbornik napisali su Miroslav Sinčić, Danijele Sirotić i Snježana Markežić.

Pred dvije godine objavljena je knjiga Božo Jakovljević, Biografski leksikon Bužestine i općine Lanišče. U knjizi je opširnije ili sažetije obradeno 65 ličnosti zaslužnih za ova područja. Šest autora napisalo je u ovoj knjizi Zbornika jedanaest novih biografija pa će se tako prikupljati i objavljavati životopisi za novo nadopunjeno izdanje leksikona. Životopise su pripremili: ANTE FINDERLE (Vladimir Finderle), BOŽO JAKOVljević (Josip Kraljić, Sergio Nežić, Boris Sirotić i Josipa Tomac), BOJAN PAVLETIĆ (Guido Polej), Prof. dr. VLADIMIR UREMOVIĆ (Viktor Finderle), dr. PETAR STRČIĆ (Dragovan Šepić) i IVAN VIVODA (Petar Draščić, Ivan Vivoda i Jelišava Vivoda).

U rubrici Prikazi, Vesna Katarinčić Škrlić, predsjednica Općinskog suda u Buzetu, prikazala je rad Međunarodnog sastanka u Švicarskoj (Neuchatel 8.-10. rujna 1997) na temu Udruge sudaca: Uloga i status. Autorica je, kao jedina predstavica Hrvatske, prisustvovala radu spomenute sjednice.

Saša Nikolić piše O umjetničkim djelima iz fundusa Zavičajnog muzeja u Buzetu, a urednik "Buzetskog zbornika" prikazao je Zbornik općine Lupoglav '97, objavljen sredinom 1997. g. Knjiga sadrži referate o općini Lupoglav pripremljene za tri okrugla stola, kao i druge priloge. Zbornik obuhvaća tematske cjeline: povijest, govor, etnografiju, pjesme i nekoliko biografija ljudi iz prošlosti kraja. Spomenimo da su feudu Lupoglava krajem XVI. stoljeća pripadala i neka selišta na području gospositija Postojna, Podgrad i Švarcenek.

Povijesno društvo za Južno primorje i znanstveno istraživačko središte Slovenije u Kopru nastavljaju s publiciranjem već 10. i 11. knjige Annalesa u kojima znanstvenici i stručnjaci na vrlo zanimljiv način objavljuju bogatstvo društveno povijesnih i prirodno-znanstvenih pojava na ovom malom slovenskom graničnom prostoru. Prednost graničnog područja urednici i izdavači iskoristili su širenjem kruga suradnika, ne samo iz susjednih, već i nekih dalekih zemalja, posebno kada se radi o prirodnoznanstvenim prilogima.

U poglavlju o sportu napisana je biografija 1997. g. preminulog Sergia Nežića, legende bužetskog rukometa. Nežić je neprekidno igrao rukomet 20 godina, a to je najduži igrački staž jednog bužetskog sportaša koji je bio i trener i sudac. U dva mandata ovaj uzor rukometaš i sportaš bio je predsjednik Rukometnog kluba, član predsjedništva rukometnog saveza Umag i predsjednik zbora sudaca toga saveza. U vrijeme njegovog rukovodenja klubom u Buzet dolazi igrati prvak bivše države i prvak Europe bjelovarski Partizan, a od ženskih ekipa Lokomotiva iz Zagreba, prvak tadašnje države, a od

reprezentacija u Buzetu je igrala reprezentacija Italije.

Čedomir Žulić prikazuje bužetsko boćanje u 1997. godini. U Boćarskom centru Buzet registrirano je deset klubova. Tijekom godine organizirana su natjecanja na nivou boćarskog centra Buzet. Takmičenja su počela već u ožujku mjesecu u seniorskoj konkurenciji s prvenstvom parova, a na boćališta je izašlo ukupno 25 ekipa s 58 igrača. Ovakvu brojnost natjecatelja na području grada Buzeta može pružiti samo boćanje. Čedomir Žulić, predsjednik boćarskog centra, daje pregled takmičenja i uspjeh u ligi Grada, II. Županijskoj ligi, I. Županijskoj ligi i III. Hrvatskoj ligi u kojima se natječu bužetski boćari.

Za ovu knjigu Zbornika priloge je napisalo 36 autora. Predgovor je napisala dr. Jelka Radauš Ribarić, etnologinja koja već pola stoljeća istražuje Istru, pa tako i sjevernu iz koje potječe. Naslovnu stranicu izradio je Hari Ivančić, akademski slikar. Jedan od izdavača ove godine je i Institut za povijest umjetnosti iz Zagreba, a djelatnik Instituta mr. Davorin Stepinac. Član je uredničkog odbora uz prof. Antuna Heka i glavnog urednika i odgovornog urednika Božu Jakovljevića.

Božo Jakovljević

JADRANSKI ZBORNİK - BIBLIOGRAFIJA (Prilozi za povijest Istre, Rijeke, Hrvatskog Primorja i Gorskog Kotara. Društvo za povijest i kulturni razvitak Istre - Pula, Povijesno društvo Rijeka - Rijeka. Pula, Rijeka, 1997, 194 strani.

Sedamnaesti svez Jadranskog zbornika isključivo je posvećen bibliografiji prvih 14 svezaka Jadranskih zbornika tiskanih u razdoblju od 1956. do 1991. godine i autorski je rad mr. Darinka Munića. Riječ je o onoj vrsti stručno znanstvene djelatnosti koja je neopravdano i poprilično podcjenjena vrsta, a s druge strane neobično korisna i svrhovita svima onima koji se bave ili namjeravaju baviti istraživačkoznanstvenom djelatnošću. Nadam se, da će se i u nas morati brzo mijenjati odnos prema bibliografima i bibliografijama jer suvremena informatička sredstva i njihovo globalno korištenje stavljaju nas u poziciju, da sami odlučimo, da li ćemo biti dio europske i svjetske nauke ili ostati provincija. Zbog svega toga danas se u znanstveno razvijenom svijetu poklanja velika pažnja bibliografskoj djelatnosti, a nema razloga da tu pažnju ne poklanjamo

* Tekst je s predstavite, ki jo je 8. oktobra 1998 organiziralo Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper in Zgodovinsko društvo Rijeka v Pokrajinskem muzeju v Kopru. Predstavitev se je poleg glavnega urednika Jadranskega zbornika, dr. Mihaela Sobolevskega, udeležil še avtor bibliografije, mag. Darinko Munič.